

Pledoarie în favoarea lui Max Brod

Autoare: Sîrghie Ionela-Vasilica, Facultatea de Drept, Universitatea Alexandru Ioan-Cuza din Iași,
anul I

Coordonator științific: Conf. dr. Nicoleta Rodica Dominte

Distinși colegi,

Astăzi am onoarea de a vă vorbi despre drept și literatură, aceste două domenii care au făcut ființa umană să-și asume o ipostază asociată mai degrabă transcendentului, aceea de creator-omul făuritor de egalitate și ficțiune. În principal, aflate în raport de contradictorialitate întrucât dreptul reglementează situații sociale reale, pe când literatura deschide calea către un univers ficțional, ele interferează și se întrepătrund atât de mult încât este imposibil să nu afirmăm că își exercită influența una asupra celeilalte. Însă, pentru menținerea unui echilibru în colectivitatea umană, existența unei delimitări între realitate și ficțiune devine o condiție sine qua non. Dar, ce facem atunci când ceea ce este just pentru drept, este nefiresc pentru literatură și invers? Cui îi vom oferi competența de a judeca? Dacă în domeniul juridic sunt consacrate doar drepturile autorului în scopul protecției acestora, în ceea ce privește literatura, omul a mers mai departe și a creat acele drepturi ale cititorilor. Vorbim despre acele drepturi inalienabile imaginate de Pennac și de Enzensberger, dintre care amintim: dreptul de citi orice și oriunde, dreptul de a împodobi textul cu toate semnificațiile posibile, de a înțelege greșit sensul cărții, fără a ține seama de intenția autorului, de a găsi plăcere nesfârșită în lectură și a o păstra pentru totdeauna, etc. Chiar dacă nu au o consacrare juridică pot fi ele încălcate? Nu țin oare ele de drepturile persoanlității, iar încălcarea acestora ar însemna o gravă încălcare a libertății, poate nu pedepsită de lege, dar de morală cu siguranță.

Pentru a ajunge la subiect aș vrea să vorbesc puțin despre prietenia dezinteresată, despre această legătură care, fără să fie de natură organică, poate unifica indestructibil două persoane. Ce este un prieten? Poate răspunsulului îi trebuiesc alocate sute de pagini, însă mă voi limita la o definiție simplă și voi spune că un prieten este cineva care-ți înțelege vocea „dans tous les bruits du monde.” Așa a fost și Max Brod pentru Franz Kafka, care, până și dincolo de moarte l-a înțeles. Astăzi, Brod este acuzat și blamat că nu i-a respectat ultima dorință testamentară a lui Kafka, și anume aceea de a-i arde toate manuscrisele, scrisorile și operele. Nu doar că aceste acuzații sunt false și caustice, dar reprezintă și o denigrare abominabilă pentru ceea ce a fost Max Brod, atât pentru Kafka, cât și pentru lumea întreagă.

Singura acuză ce i se poate aduce este încrederea nețărmuită pe care a avut-o în creația intelectuală a bunului său prieten, dorind să-i ofere, fie și post-mortem, celebritatea și validarea unanimă și neîndoielnică a geniului său. Prin urmare, Max Brod nu a urmărit un interes personal, un beneficiu financiar, țelul său fiind unul de natură nobile, oferind umanității lucrările ce au exercitat o influență covârșitoare asupra prozei postbelice. Meritul principal și indiscutabil al lui Max Brod este de a dărui lumii operele lui Kafka, având în vedere măreția numelui scriitorului ceh și contribuția inestimabilă la îmbogățirea patrimoniului cultural.

Mai mult, vă rog să luați în considerație și starea de sănătate fragilă pe care o avea Franz Kafka în ultimul an al vieții, suferind de tuberculoză. Sub incidența acestei boli, care-l măcina

fizic și psihic, și-a pus la îndoială creația, această autodezaprobară fiind, poate, însăși strigătul autorului pentru faimă, pentru validare. Ori, nu asta e ceea ce făcut Max? Nu i-a oferit el faimă și validare? Prin Max, Kafka și-a depășit condiția umană caracterizată prin efemeritate, ajungând nemuritor prin cuvinte. Este de menționat și faptul că Franz Kafka a publicat numeroase lucrări în timpul vieții, argumentul că acesta nu ar fi vrut ca lumea să îi cunoască geniul este invalid. După cum el însuși își spunea: ”Când nu scriu sunt pierdut...Port în mine o lume nemaipomenită. Dar cum să o eliberez fără s-o sfâșii? Și totuși, e de o mie de ori mai bine s-o sfâșii decât să o înmormântează cu mine. Pentru asta trăiesc, iar acest lucru este cât se poate de clar.” Este cert că fraza este plină de metafore, care se completează unele cu altele pentru a dezvălui concepția kafkiană asupra rolului creației, a scrierii. Astfel, această ”sfâșiere a operei” devine metaforă pentru însăși publicarea ei, pentru eliberarea creatorului subjugat de măcinări, creație care este copia fidelă a ”lumii neamipomenite”, reprezentată de universul interior al creatorului, spațiul cel mai intim al ființei-acela al gândului. Deci, este evident că doar prin eliberarea operei în lume Kafka poate avea acces la chatarsis, la purificare spirituală și emoțională.

În același sens, analizând operele lui Kafka, vom observa că starea de incertitudine care-l apăsa se transpune și la nivelul creațiilor sale. Una dintre operele de căpătâi este intitulată ”Procesul”, titlu extrem de sugestiv cu o dublă conotație: una strict judiciară, și alta mai profundă reprezentată de un proces al vieții, ambiguu și insolit. Întreaga diegează se desfășoară sub semnul incertitudinii: încă de la arestarea din incipit a protagonistului care nu știe de ce se face acuzat, până la condamnarea acestuia, supoziția este extinsă la toate nivelurile. O realitate distorsionată se conturează prin depărtarea de jurisprudența normală, de normele și procedurile obișnuite, cu titlu de exemplu avem în vedere chiar desfășurarea în sine a procesului, în spatele ușilor închise, fără ca măcar Joseph K., protagonistul, să-și cunoască toate capetele de acuzare. După cum am surprins anterior, pentru Kafka scrierea reprezintă o modalitate de consacrare a lumii interioare, aplicând, prin analogie, acest principiu la succinta dar sugestivă noastră analiză conchidem că universul interior era dominat de incertitudine asupra propriei persoane, asupra operei și chiar asupra lumii și a dreptății.

Pe de altă parte, nu putem ignora nici relația pe care cei doi au avut-o. Dincolo de prietenia strânsă care îi lega, Max Brod, în calitatea lui de scriitor, a fost și mentorul lui Kafka, un adevărat izvor neconținut de inspirație. Așadar, trebuie să analizăm acțiunile lui Max, dintr-o dublă perspectivă: una subiectivă, care corespunde calității de prieten, și una obiectivă asociată statutului de mentor. Reiese astfel că, acțiunile lui Brod nu sunt caracterizate doar de subiectivitate, ba din contră, analizând din poziția lui de scriitor operele prietenului său a realizat valoarea incomensurabilă a acestora și impactul pe care le-ar fi avut asupra prozei moderne. Pentru el nepublicarea ar fi reprezentat o adevărată crimă împotriva literaturii și umanității.

Toată, este arhicunoscut statutul de jursit renumit a lui Kafka, acesta nu doar că a studiat dreptul, dar l-a și practicat, în calitate de avocat, deci acest domeniu nu îi era deloc străin. Acum întreb, cum arăta testamentul lui Kafka? Ei bine, așa-zisul testament are drept suport material o carte poștală uitată într-un sertar, care, se putea foarte bine să nu fie găsită vreodată. Așadar, având în vedere calitatea de jurist a lui Kafka, oare nu știa el că voința testatorului poate să nu fie respectată? Nu știa el care este forma unui testament valid? Cred că răspunsul este evident.

Analizând situația de jure, Max Brod ar fi acuzat de încălcarea prevederilor Legii nr. 8/1996 privind drepturile de autor, însă, evidențiind rațiunea din spatele acestei reglementări, vom demonstra legitimitatea acțiunilor acestuia. Ab initio, acțiunea de legiferare privind drepturile de autor reprezintă, per excellentiam, o modalitate de a proteja creațiile intelectuale ale unei persoane de intențiile ticăloase ale unor terți care, fiind de male fidei, își asumă meritele muncii unui autor, în scopul de a primi pe nedrept laude, validare și chiar foloase de natură materială. De facto, Max Brod a publicat scrierile prietenului său, fără să și le însușească, cu

toate că a depus o muncă colosală, finisând operele lui Kafka, întrucât este bine-cunoscut stilul dezorganizat de scriere al acestuia. Gestul lui Max Brod a fost lipsit de un interes propriu, a reprezentat un ultim omagiu adus regretatului său prieten. Așadar, cum și-ar fi permis acest om să priveze umanitatea de geniul lui Kafka? Oare ce rău a făcut acest om că i-a dăruit eternitatea prietenului său?

Autorul argentinian Alberto Manguel afirma că :”O societate poate exista-iar unele chiar există- fără arta de a scrie, dar nicio societate nu poate exista fără arta de a citi.” Imaginați-vă: cum ar fi lumea fără lucrările capitale ale marilor scriitori? Cum am fi cunoscut istoria dacă nu existau numeroasele manuscrise ale strămoșilor noștri? Dreptul ar mai fi fost cel de astăzi fără operele de o valoare inestimabilă ale lui Gaius, Julius Paulus, Domitius Ulpianus, Justinian Cum ar fi fost copilăria fără o Alice, Pinnochio sau Hensel și Gretel? Ce am fi făcut dacă nu-l aveam pe Pip a lui Dickens cu care să ne asemănăm, pentru ca, mai târziu, să ne credem eroi ai lui Dostoievski? Cum am fi cunoscut iubirea fără să-l citim pe Eminescu? Ne-am mai fi întrebat ”cine suntem și care e menirea nostru?” dacă nu aveam lucrările filosofilor, de la Platon la Camus? Permiteți să mă avânt și să trag concluzia că ne-am fi asemuit toți lui Sisif, damnați să ducem aceeași povară la nesfârșit, într-o monotonie chinuitoare pentru suflet și minte, fără vreo desfătare a spiritului.

Fiind de părere că lectura înnobliează omul, prezentând ”sine ira et studio” faptele, rațiunile din spatele acestora și temeiurile în drept, manifest o convingere neechivocă în nevinovăția lui Max Brod. Las la lumina și înțelepciunea propriului dumneavoastră cuget verdictul, convinsă fiind că o să cumpăniți situația fără părtinire. Veritas semper vicit!